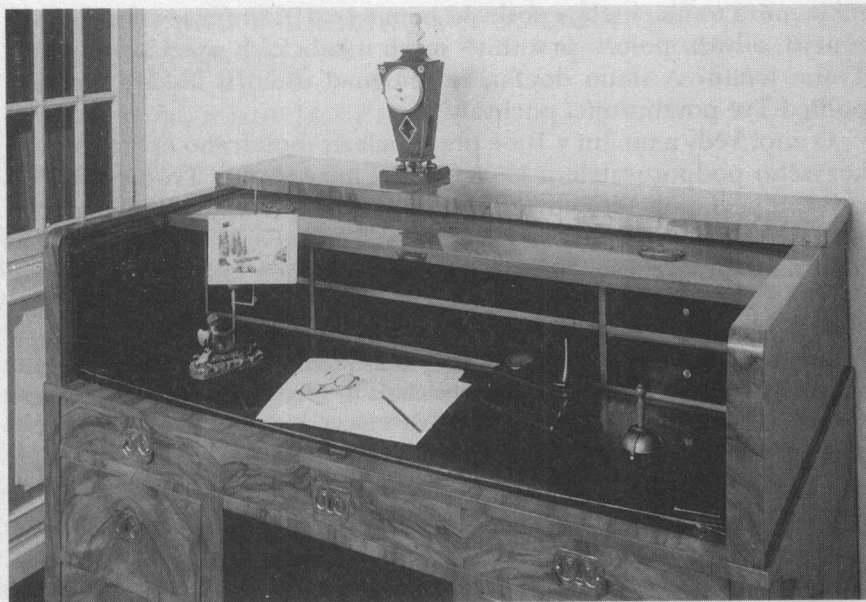

I Beethovenovy
dopisy z Bonnu
(1783–1792)

Beethovenův psací stůl
(Beethoven-Haus, Bonn)

1 Beethovenův dedikační dopis kurfiřtovi Maximilianu Friedrichovi¹⁾ (G 1)

[Bonn, před 14. říjnem 1783]

Nejvznešenější!

Od mého čtvrtého roku počala být hudba prvním z mých mladistvých zaměstnání. Seznámen tak brzy s touto půvabnou múzou, která naladila mou duši k čistým harmoniím, získal jsem ji, a jak se mi snad často zdálo, i ona si mne oblíbila.

Dosáhl jsem nyní již svého jedenáctého roku;²⁾ a tu mi moje múza v posvátném zápalu často šeptala: zkus to a zapiš jedenkrát harmonie své duše! Říkal jsem si – jedenáct roků, a jak by mi bylo uznáno autorství? A co by tomu asi řekli muži umění? Skoro jsem se ostýchal. Avšak

moje múza tomu chtěla – poslechl jsem a psal. A smím se nyní, nejurozenější, odvážit položit prvotiny³⁾ mých mladických prací ke stupňům Tvého trůnu? A smím doufat, že jim snad uštedříš laskavý otcovský pohled Tvé povzbuzující pochvaly? –

Ó ano! Vědy a umění v Tobě přece našly moudrého ochránce, velkorysého podporovatele a klíčící talent, prospívající Tvou přející otcovskou péčí, plný této povzbudivé naděje, se odvažuje blížít se k Tobě s těmito mladickými pokusy. Přijmi je jako čistou oběť dětské úcty a pohleď na ně, nejvznešenější, s laskavostí i na jejich mladého skladatele

Ludwiga van Beethovena

- 1) Maximilian Friedrich, hrabě z Königsegg-Rothenfelsu (1708–1784), od roku 1761 kurfiřt a arcibiskup v Kolíně nad Rýnem, biskup v Münsteru a Paderbornu. Dopis byl pravděpodobně koncipován Beethovenovým učitelem Christianem Gottlobem Neefem a byl psán u příležitosti Beethovenova věnování svých tří klavírních sonát WoO 47, vydaných v r. 1783 nakladatelem Wilhelmem Speyerem v Offenbachu, tomuto kurfiřtovi.
- 2) Beethovenovi bylo ve skutečnosti již třináct let. Zdá se, že jednak svůj skutečný věk neznal, jednak ho jeho otec tajil, aby u veřejnosti spíše docílil úspěchu se svým zázračným dítětem. Viz též: Maynard Solomon, *Beethovens Birth Year: Musical Quaterly* 56 (1970), str. 702n.
- 3) Těsně před vydáním tří klavírních sonát WoO 47 byly vydány jeho skladby: Devět variací na téma Dresslerova pochodu WoO 63 (1783) a Rondo C dur WoO 48 (1783).

2 Žádost ke kurfiřtovi Maximilianu Friedrichovi v Bonnu

(G 2)

[Bonn, 15. února 1784]

Beethoven ve své písemné prosbě zpočátku uvádí, že jeho děd sloužil dvoru 40 let a jeho otec 29 roků. Prosí o místo pomocného varhaníka se zdůvodněním, že hraje jistý čas na varhany v orchestru, což se pravděpodobně bude dít i nadále. Přitom připomíná příslib J. Milosti kurfiřta ohledně jeho výpomoci a v této potěšitelné naději nejpouhověněji prosí o nejmilostivější laskavý příspěvek.]

Pozn.: Originál tohoto dopisu není znám. Jeho znění bylo odvozeno ze zápisu v seznamu listin kurfiřtské kanceláře (Düsseldorf, Hauptstaatsarchiv – Kurköln II. 471, fol. 23 r). V původním dopise udaná doba dědovy služby u dvora 46 let neodpovídá skutečnosti, poněvadž se v Bonnu usadil v roce 1733.

3 Josephu Wilhelmu von Schadenovi¹⁾ (G 3) v Augsburgu

15. podzimního měsíce [září] 1787

Vysoce urozený, obzvláště drahý příteli!

Snadno mohu usoudit, co si o mně myslíte; nemohu Vám odporovat v tom, že máte důvodnou příčinu, abyste o mně nesmýšlel příznivě; přece však se nechci omlouvat dříve, dokud nesdělím příčiny, v důsledku kterých smím doufat, že mé omluvy budou přijaty. Musím Vám přiznat, že od té doby, co jsem pryč z Augsburgu,²⁾ začalo mé radosti ubývat a s ní i mého zdraví. Čím více jsem se blížil ke svému rodnému městu, tím více jsem dostával dopisů od mého otce,³⁾ abych cestoval rychleji než obvykle, neboť má matka se netěšila dobrému zdraví; spěchal jsem tedy, jak jsem mohl, neboť já sám jsem byl nemocen. Má touha, abych mohl ještě jednou vidět svou nemocnou matku, odsunula ode mne všechny překážky a pomohla mi překonat největší potíže.

Se svou matkou jsem se ještě setkal, ale v nejbídnějším zdravotním stavu; měla souchotiny a po mnoha bolestech a utrpeních nakonec asi před sedmi týdny zemřela.⁴⁾ Byla mi tak dobrou a laskavou matkou, mou nejlepší přítelkyní; ó, kdo byl šťastnější než já, když jsem ještě mohl vyslovit to sladké slovo maminko a ono bylo slyšeno, a komu je mohu říci nyní? Někým, jí podobným obrazům, které mi vyvolává moje fantazie? Po celou dobu, co jsem zde, jsem prožil jen málo spokojených chvil; celý ten čas jsem byl postižen dýchavičností a musím se obávat, aby z toho nepovstaly souchotiny; k tomu se druží melanchole, která je pro mne skoro stejným zlem jako moje nemoc sama; vžijte se teď do mé situace a já doufám, že mi mé dlouhé mlčení odpustíte. V Augsburgu jste mi prokázal mimořádnou dobrotu a přátelství, když jste mi půjčil tři karoliny. Musím Vás prosit ještě o strpení; moje cesta mne stála mnoho a nemohu zde doufat v náhradu, ani v tu nejmenší; osud zde v Bonnu mi není příznivý.⁵⁾

Promiňte mi, že Vás tak dlouho zdržuji svým povídáním, všechno bylo nutné pro mou omluvu. Prosím, abyste mi nadále neodpíral Vaše vysoce ctěné přátelství, k němuž si nepřeji nic více, než abych si je trochu zasloužil. Zůstávám s veškerou úctou

Váš nejposlušnější služebník a přítel

L. v. Beethoven
kurf[iřtský] – kolínský dvorní varhaník

Pozn.: Tento omluvný dopis napsal Beethoven J. W. Schadenovi pět měsíců po vzájemném setkání v Augsburgu a sedm týdnů po smrti své matky.

- 1) Joseph Wilhelm, svob. pán von Schaden (1752–1813), dvorní rada u dvora knížete von Oettingen-Wallersteina, dvorní poradce v Augsburgu. Jeho paní Nanette von Schaden (1763–1834) byla výbornou pianistkou.
- 2) Při své zpáteční cestě z Vídně dorazil Beethoven 26. 3. 1787 do Augsburgu a tam se krátce zdržel. (Podle sdělení časopisu Augsburgisches Intelligenzblatt, č. 18 z 30. 4. 1787, str. 76.)
- 3) Tyto dopisy Johanna van Beethovena nejsou známy.
- 4) Marie Magdalena van Beethoven, roz. Keverichová (* 19. 12. 1746) zemřela 17. 7. 1787 v Bonnu.
- 5) Zde Beethoven zřejmě naráží na rodinné poměry. Po smrti matky bylo třeba pečovat o tři mladší sourozence: o bratry Kaspara Antona Karla (třináctiletý), Nikolause Johanna (jedenáctiletý) a Marii Margaretu-Josephu, starou jeden a půl roku. Ta však již 26. 11. 1787 zemřela. Nelze si představit, jak dalece byl otec Johann van Beethoven v této době schopen starat se ještě o svou rodinu. Jeho závislost na alkoholu pokročila po smrti matky natolik, že hlavní tíže odpovědnosti za rodinu ležela od té doby na nejstarším synu Ludwigovi. Žádost Beethovenova otce ze dne 24. 7. 1787 o zálohu na plat nasvědčuje tomu, že rodina byla snad i v důsledku dlouhodobého onemocnění matky silně zadlužena.

4 Eleonoře Breuningové¹⁾ v Bonnu (G 4) [fragment]

[Bonn, v létě 1792]²⁾

... nanejvýše překvapující pro mne byla krásná vázanka, dílo Vašich rukou. Vzbudila ve mně pocity zármutku, i když mi sama věc byla příjemná; vyvolala minulost bývalých časů, také zahanbení z mé strany pro Vaše velkomyslné chování vůči mně. Opravdu, nemyslel jsem, že mne ještě považujete za hodna své vzpomínky, ó, kdybyste mohla být svědkem mých včerejších pocitů při této události, jistě byste nepokládala za přehnané, co Vám zde říkám, že mne Vaše vzpomínka rozplakala a velice rozesmutila.

Prosím Vás, jakkoliv si málo zasloužím víry ve Vašich očích, věřte mi, má přítelkyně (dovolte mi ještě stále Vás takto nazývat), že jsem velmi trpěl a ještě trpím ztrátou Vašeho přátelství. Nikdy nezapomenu na Vás a na Vaši drahou matku,³⁾ byly jste ke mně tak dobrotivé, že mi Vaši ztrátu nemůže nic vynahradiť a nic ji nenahradí. Víím, co jsem ztratil

a čím jste mi byly, že však – – – kdybych měl tuto mezeru vyplnit, musel bych se vrátit ke scénám, o kterých by Vám nebylo příjemné slyšet a mně by nebylo příjemné je líčit.

Jako malou oplátku za Vaši dobrotivou vzpomínku na mne si dovoluji zaslat Vám zde tyto Variace⁴⁾ a Rondo⁵⁾ s houslemi. Mám mnoho práce, jinak bych Vám byl již dávno opsal slíbenou sonátu,⁶⁾ v mém rukopise je skoro jen skicou a to by bylo i jinak pro tak obratného Paraquina⁷⁾ těžké přepsat. Rondo můžete nechat přepsat a potom mi partituru vrátit [je Wegelerova].⁸⁾

To, co Vám zde posílám, je jediné, co Vám snad z mých věcí může být užitečné a protože teď stejně cestujete do Kerpeny, myslel jsem si, že by Vám tyto maličkosti snad mohly udělat radost.

Žijte blaze, má přítelkyně, je mi nemožné jmenovat Vás jinak.

I kdybych Vám mohl být lhostejný, přesto věřte, že Vás a Vaši matku ctím ještě stále tak jako dříve. Mohu-li něčím přispět pro Vaše potěšení, prosím, abyste mne neopomíjela, je to ještě jediný zbývající prostředek, abych Vám prokázal svou vděčnost za přátelství, kterého se mi od Vás dostalo. Cestujte šťastně a přivezte svou drahou matku zase zcela zdravou zpět. Vzpomeňte si občas na Vašeho, Vás stále ještě uctívajícího pravého přítele

Beethovena

Pozn.: Beethovenův věhlas velmi nadaného klavíristy mu získal sympatie bonnských hudbymilovných rodin. Se zvláštní vřelostí a láskou ho přijala rodina Breuningova, do které Beethovena uvedl jeho přítel Franz Gerhard Wegeler. Otec Breuningovy rodiny, Emanuel Joseph Breuning (1741–1777), kurfiřtský dvorní rada, zemřel poměrně mlád. Vysoce ušlechtilá a vzdělaná paní Breuningová se Beethovenovi stala druhou matkou. Beethoven udržoval přátelské vztahy se všemi členy Breuningovy rodiny po celý život. Z Eleonořiných sourozenců se Christoph (1773–1841) stal právníkem, Stephan (Steffen, 1774–1827) se později stal ve Vídni dvorním radou, nejmladší Lorenz (1776–1798) zemřel ve Vídni, ve svých dvaadvaceti letech.

- 1) Eleonora (Lorchen) Brigitte von Breuning (1771–1841). Beethoven ji vyučoval společně s jejím bratrem Lorenzem klavírní hře. Eleonora se 19. 3. 1802 provdala za lékaře, Beethovenova přítele F. Gerharda Wegelera.
- 2) Datování je odvozeno z cesty do Kerpeny, kde Eleonora trávila své prázdniny na statku u strýce Johanna Philippa von Breuning nedaleko Aachen. Nasvědčují tomu také jmenované skladby, jejichž navrácení Beethoven požadoval v říjnu 1792. Spolu s tímto fragmentem je uchováván list postscriptum, který náleží k Beethovenovu dopisu ze dne 2. 11. 1793.
- 3) Maria Helen von Breuning, roz. Kerichová (1750–1838), manželka kurfiřtského dvorního rady v Bonnu, Emanuela von Breuning (1741–1777).

- 4) Jde pravděpodobně o Třináct variací WoO 66, na téma ariety „Es war einmal ein alter Mann“ ze zpěvohry Karla Ditterse z Dittersdorfu „Das rote Käppchen“, která byla v Bonnu provedena poprvé v únoru 1792.
- 5) Rondo G dur pro housle a klavír WoO 41.
- 6) Dílo nelze spolehlivě identifikovat. Snad se jedná o Sonátu C dur pro klavír WoO 51, která byla v majetku Eleonory Breuningové a v roce 1830 byla vydána ve Frankfurtu, s věnováním této Beethovenově přítelkyni.
- 7) Johann Baptist Paraquin (*1746), zpěvák a kontrabasista kurfiřtské kapely v Bonnu, který se též zabýval opisováním not.
- 8) Slova v hranatých závorkách nejsou v originále spolehlivě čitelná.

5 Stephanu¹⁾ von Breuningovi

(G 5)

[Bonn, konec října 1792]²⁾

Včera jsi mi řekl ohledně zaslání mé hudby; toho je zapotřebí jen částečně. Kdybych jen měl variace na píseň z Červené karkulky³⁾ a malé rondo⁴⁾ které jsem poslal sl. Lorchen.⁵⁾ Je-li to možné, dej hned tyto věci mému bratrovi⁶⁾. Než odcestuji, ještě k Vám přijdu.⁷⁾

Beethoven

- 1) Adresátem je jeden z bratrů Breuningových, podle Emericha Kastnera Stephan.
- 2) Z obsahu je zřejmé, že dopis byl psán krátce před Beethovenovým odjezdem do Vídně. Dnem jeho odjezdu byl 2. 11. 1792.
- 3) Variace pro klavír WoO 66.
- 4) Jedná se patrně o Rondo WoO 41, jehož opis byl v majetku rodiny Wegelerovy-Breuningovy a sloužil jako předloha k vydání skladby u Simrocka v roce 1808.
- 5) V létě 1792. Viz předcházející č. 4, fragment dopisu Eleonoře Breuningové.
- 6) Nelze určit, kterému z Beethovenových bratrů, zda Kasparovi Karlovi, nebo Nikolausovi Johannovi.
- 7) Z Beethovenovy rodinné kroniky lze vyčíst, že Beethoven rodinu Breuningových navštívil den před svým odjezdem, a to 1. 11. 1792.

6 Christianu Gottlobovi Neefemu¹⁾ v Bonnu

(fragment – G 6)

[Bonn nebo Vídeň v době mezi koncem října 1792 a 26. říjnem 1793]²⁾

Děkuji Vám za Vaši radu, kterou jste mi velmi často udílel při vnikání do mého božského umění. Stanu-li se jednou velkým mužem, podílíte se na tom také Vy. To Vás bude tím více těšit, že můžete být přesvědčen...

1) Christian Gottlob Neefe (1748–1798), skladatel, hudební spisovatel, v hudbě žák Johanna Adama Hillera v Lipsku. Do Bonnu přišel v roce 1799 jako hudební ředitel divadelní společnosti Großmanna-Hellmuta. Roku 1782 obdržel místo dvorního varhaníka v kurfiřtově bonnské kapele, ve které byl Beethoven nejprve jeho „adjunktem“, od roku 1784 pak druhým varhaníkem. Beethovena začal vyučovat před rokem 1783, seznámil ho s dílem J. S. Bacha „Temperovaný klavír“ a zasvěcoval jej do kompozice. Po zrušení kurfiřtského státu a kapely v roce 1794 zůstal v Bonnu ve funkci městského rady. V roce 1796 se stal hudebním ředitelem v Dessau.

2) Tento fragment dopisu uveřejnily berlínské noviny „Musikalische Zeitung“ 26. 10. 1793.

7 Ferdinand hrabě Waldstein¹⁾ Beethovenovi

Milý Beethovene!

Nyní cestujete do Vídně k naplnění svých tak dlouho odpíraných tužeb.

Mozartův génius ještě truchlí a oplakává smrt svého svěřence.

U nevyčerpatelného Haydna našel útočiště, ale žádné zaměstnání; skrze něj si přeje ještě jednou s někým se spojit.

Neustávající píli získáte:

Z Haydnových rukou Mozartova ducha.

Bonn, 29. října 1792

Váš opravdový přítel Waldstein OT

Pozn.: Při rozloučení u příležitosti Beethovenova odchodu z Bonnu mu jeho příznivec Ferdinand Ernst Gabriel, hrabě Waldstein (1762–1813), spolu s doporučujícími listy napsal do památníku shora uvedené přání. Text nebyl mezi souborné vydání dopisů zařazen.

- 1) Ferdinand Ernst Gabriel, hrabě Waldstein (1762–1823) byl čtvrtým synem Emanuela Philippa Josepha hraběte Waldsteina a Marie Anny z Lichtensteinu, majitelů panství v Duchcově v Čechách, a nejmladší bratr dědice duchcovského panství, Josepha Karla hraběte Waldsteina. Císař Josef II. ho pověřil diplomatickou misí u dvora kurfiřta-arcibiskupa Maximiliana Franze v Bonnu. Podle dobových svědectví byl velmi duchaplným a sečtělým, francouzsky uměl dokonale a také byl obdivován pro své dokonalé francouzské společenské vystupování, které mu posléze umožnilo podílet se i na přípravách a průběhu slavností provázejících vídeňský kongres o uspořádání ponapoleonské Evropy r. 1814–1815. V Bonnu poznal sedmnáctiletého Beethovena a jeho hudební talent, takže se stal jeho příznivcem a mecenášem. Stal se však obětí své marnotratnosti, takže zemřel zcela zchudlý a opuštěný u cizích lidí ve Vídni.